

United States Holocaust Memorial Museum
Oral History Interview
Romania Documentation Project

Numele prnumele interviuatului: Ion Vlas

Data nașterii: 1932

Locul nașterii: Codreanca/Cobâlca, Republica Moldova

Rola interviului: RG-50.572.0131.01.01

Data interviului: 28 octombrie 2009

Ion Vlas s-a născut în anul **1932**, în satul **Codreanca** și a fost interviuat cu privire la acțiunile împotriva evreilor care au avut loc în localitatea sa, la începutul celui de-al Doilea Război Mondial.

El relatează despre un grup de evrei din altă localitate care încercau să fugă la Strășeni și care au fost uciși pe deal de către **soldați români** și un **sătean, Aftenie Barbăalbă**. El spune că a mai văzut cum au fost scoși din casă mai mulți evrei și împușcați tot la marginea satului, și că acolo a supraviețuit o **fetiță a lui Gaițel**, care a fost luată de **săteanul Vasile Măgar**, dar apoi ucisă de **jandarmul român Soare**.

El mai spune despre un caz al unui **evreu fugar, Surdu**, care a fost **ucis** de alt sătean, **Ivan Mârzacov**. Și despre **Aftenie Barbăalbă** și despre **Ivan Mârzacov** spune că au fost **judecați** după război.

Alți doi evrei despre care spune sunt **doi frați, Israel și Zeilic Șaim**, despre care spune că au fost uciși de jandarmi. El mai amintește și despre **familia lui Herșu** care a fost, de asemenea, ucisă și aruncată într-o râpă.

El mai relatează despre **rromii** care au trecut prin sat către **Bug**. Și despre **cuziștii** care au fost la putere în 1940 și care îi asupreau pe evrei.

[01]:00:00:00 - [01]:38:44:50

Question: Bună ziua.

Answer: Bună ziua.

Q: Spuneți-ne, vă rog, numele de familie și prenumele dumneavoastră.

A: **Vlas Ion** Vasile.

Q: În ce an v-ați născut ?

A: **1932**.

Q: Și în ce sat v-ați născut ?

A: În satul **Codreanca**.

Q: Codreanca ?

A: Da.

Q: **Strășeni** ?

A: Da.

Q: Câteva luni în urmă noi am fost la dumneavoastră în ospetie și dumneavoastră v-ați amintit memoriile, ne-ați povestit despre ceea ce personal ați văzut în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Noi astăzi am venit cu echipa de filmare ca să ascultăm memoriile dumneavoastră din nou. Pentru început spuneți-ne, vă rog, în **1941**, când s-a început războiul, unde vă aflați ?

A: Mă aflam acasă, în satul Codreanca.

Q: Vă amintiți cum s-a început războiul ?

A: Îmi amintesc. Pe data de 22 iunie a început războiul, când au trecut nemții cu românii Prutul, și cum au trecut Prutul, prima dată avioane au venit, deasupra, și dădeau avioane cu afișe și spuneau așa: „bogățiile care vi le-au luat armata română, ăștia, comuniștii și jidanii, armata română și cu cea germană vine ca să vi le dea înapoi”. Cum au trecut Prutul, **comuniști, consomoliști** care se găseau, **evrei**, i-au luat pe toți și **i-au împușcat** pe loc, îi împușcau pe loc. Astea am văzut eu singur cu ochii mei.

Q: Dumneavoastră ați văzut cum au omorât pe cineva ?

A: Da, am văzut.

Q: Vreți să ne povestiți, vă rog ?

A: Eu eram încă copil, pe vremea aceea pășteam vitele, dacă la țară, trebuie să te ocupi, părinții se ocupau cu creșterea vitelor și cu pământ și, ne duceam în prund, aveam acolo ogor, cu vitele, și o coloană de evrei veneau din satele acelea, de pe cula, de prin acolo, de prin **Voinova**, veneau pe de-a dreptul, nu aveau nici transport, nu aveau nimic, cu bagajul în spinare veneau, sărmanii, că să-i ducă la **Strășeni**, de acum, unde e stația, că să-i ducă mai departe, să fugă... Și ei nu au dovedit să fugă, cât au mers ei pe jos de unde au venit, în deal aici la mori cum se spune, i-au oprit armata, i-au înconjurat și i-au ucis pe loc. Asta am văzut cu ochii mei.

Q: Dumneavoastră erați acolo pe loc ?

A: Da, da, eram cu vitele și am văzut.

Q: Dar de unde știați că ei erau evrei ?

A: Evreii toți voiau să se ducă cât mai departe, să scape de omor, deucidere.

Q: Adică, nu știți precis, numai presupuneți că erau evrei ?

A: ăștia de acum, românii care i-au înconjurat, apoi spuneau că-s evrei și i-au împușcat pe toți.

Q: Dar auzeți în ce limbă vorbeau ei, ăștia ?

A: Tot în limba moldovenească a noastră, cu toate că erau evrei, dar ei erau trăitori pe, în Moldova aici erau.

Q: Și erau bărbați sau femei sau ?

A: Erau și bărbați, și femei, și copii, și până când și copii în brațe aveau ei, țineau. Familiile, cum trăiau, așa s-au pornit.

Q: Și cam câți oameni erau acolo ?

A: Undeva trebuie să fi fost la vreo **40, 50**, erau mulți oameni, că eu nu mai țin minte cifra exactă, parcă atunci mai putea cineva să numere ? Erau mulți.

Q: Deci, ca să înțeleg mai bine, ei veneau spre sat sau cum se întâmpla ?

A: Ei veneau, trebuie să treacă, nu prin sat, dar în marginea satului, să se ducă la Strășeni, și ei nu au dovedit să se ducă la Strășeni, acolo i-au omorât, i-au împușcat.

Q: Unde anume i-au împușcat ?

A: Așa, locul acela se numește în deal la mori, așa se numește locul acela.

Q: Dar ce era acolo ?

A: Erau vii, copaci, una, alta.

Q: Și, dar era ceva groapă acolo sau ?

A: Nu, nu au săpat groapă, nu, nimic, ei așa cum i-au împușcat au chicat acolo, și nici nu dădea voie să-i îngroape, așa rămâneau, au rămas așa.

Q: Au rămas ?

A: Au rămas, trupurile lor au rămas neîngropate, câinii trăgeau din ei, da, iaca așa a fost soarta lor.

Q: Au rămas descoperiți așa pe mult timp ?

A: Descoperiți, descoperiți au rămas așa.

Q: Și nimeni nu i-a îngropat niciodată ?

A: Nimeni nu i-a îngropat.

Q: Dar ce se întâmpla, ați spus că ei aveau cu dânșii lucruri în torbușoare.

A: Aveau lucruri și lucrurile acelea tot de oameni care erau de ăștia îndrăzneți, și se duceau și le luau, și îi dezbrăcau, iaca cum a fost viața.

Q: Dar de unde oamenii se duceau și... ?

A: Dar de unde ? De acum care ăștia, care toată vremea. Știți cum, este un proverb: și buni și răi în fiecare sat sunt, aceia oameni.

Q: Aveți în vedere că săteni ?

A: Da. Da.

Q: Dar românii cum de s-au luat tocmai acolo unde erau evreii ?

A: Ei cu armata, ei cu armata de acum, când ei repede au aflat și s-au grămădit acolo, i-au înconjurat și i-au împușcat.

Q: Dar îi cunoșteți pe dânșii, că doar erați copil atunci, cunoșteți că erau soldați anume din armata română ?

A: D'apoi cum... Dacă aveau uniformă, pe aici pe la noi au trecut armata de acum română.

Q: Și îi auzeți în ce limbă vorbeau ?

A: În limba română, limba moldovenească.

Q: Mulți soldați au venit atunci acolo ?

A: Să fi fost undeva, cifra anume nu pot să o spun, dar erau mulțișori.

Q: Dar cât de departe erați în timpul cât, iată, ați văzut scena asta ?

A: Eram aproape cum mergea drumul, dar ei ne alungau mai departe, pe copii îi alungau, dar noi ca copiii, ne vâram să vedem, eram curioși să vedem ce se întâmplă.

Q: Și cam la ce depărtare credeți că erați ?

A: Undeva la vreo 5, 6 metri, mai departe nu eram.

Q: Și cât timp a durat toată scena asta ?

A: Asta repede a durat. Care îl împușca și nu dovedea să chice, fugea și îl împușca a doua, a treia oară, până chicau jos. Alții mai fugeau, nu scăpa niciunul viu din aceea, toți au fost împușcați.

Q: Nimeni nu a reușit să fugă ?

A: Nu.

Q: Dar au fost încercări care... ?

A: Da, da, fugeau, mulți voiau să fugă, dar nu au dovedit să fugă. Cum au început a trage în ei, ei s-au împrăștiat, fuga într-o parte, în alta, au zvârlit ce au avut la dânșii, dar de dovedit să fugă, nu a dovedit niciunul.

Q: Din sătenii ăștia care ați spus că după aceea se duceau și luau lucruri, vă amintiți pe cineva cum îl chema ?

A: Eu nu m-am uitat de acum la dânșii, că nu mai țineam eu minte care se duceau.

Q: Data trecută ne-ați spus că cineva Afanasie Budeci, ați auzit despre un caz despre dânsul.

A: A fost un om care de acum când a venit Uniunea Sovietică după război, apoi pe dânsul l-a judecat pe 25 de ani, **Aftenie Barbăalbă**, așa îi zicea.

Q: Aftenie Barbăalbă ?

A: Da.

Q: Dar pentru ce l-a judecat pe dânsul ?

A: 25 de ani că asta, mulți evrei rămâneau acolo, chicau, poate alții scăpau cu viață și se ascundea sub altul, dar el lua cazmaua, ce avea acolo, sapă, și îi dădea în cap, dacă încă nu a murit, așa au fost cazuri. Dar vorbea lumea, se ducea și vedea acolo. Și asta s-a auzit și de acum când a venit Uniunea Sovietică, de acum după război, pe dânsul l-au luat și l-au ridicat pe 25 de ani.

Q: El atunci, iaca, la cazul acesta despre care spuneți, el tot era prezent, da ?

A: Da.

Q: Și pentru că practic a omorât pe alții care nu erau încă morți ?

A: Da, da, așa a fost.

Q: Dar dumnevoastră ați văzut personal sau nu ?

A: Pe aceia morți ?

Q: Pe iaca, cazul acesta, pe Aftenie Barbăalbă.

A: Nu, pe acesta nu l-am văzut, nu l-am văzut pe dânsul, dar de acum povestea lumea cum se ducea și aceia îi lua de acum

Q: Ați spus că ați văzut mai multe cazuri, ce ați mai văzut încă ?

A: A fost un caz, la noi evreii din sat, că la noi au trăit multe familii, și i-au scos la margine pe țărână, i-au scos, de acum când i-au scos de aici i-au grămădit în marginea satului, **o fetiță, a lui Gaițel**, el a fost cu armata și s-a dus, dar familia i-a rămas aici. Și cum mama fetiței a fost acolo moartă, dar ea mititica, fetița aceea, la piept căuta să mănânce dimineată. Și un om, **Vasile Măgar**, s-a dus și a văzut și a luat-o pe fetița aceea, a luat-o și a ținut-o undeva mulțișoară vreme a ținut-o, undeva prin [19]44 așa, încă nu se terminase, încă nu era liberată Moldova de... Și a venit, era unul **jandarm** la primărie, la post, **Soare**, și s-a dus acasă binișor și a luat-o, a luat-o în brațe pe fetiță și îi era jale de dânsa, că era așa frumușică și tot, și a zvârlit niște flori în lucniță, a zvârlit florile în lucniță și când fetița s-a aplecat: „du-te, te rog, și adu florile”, el atunci a împușcat-o. Apoi lui îi era jale de fata aceea, zice: „mulți evrei am împușcat, dar de copilul acesta mi s-a rupt inima”.

Q: Dar dumnevoastră de unde știți despre cazul acesta ?

A: Eu mă duceam cu sora, tot în prund mă duceam, și eu cum am mers la deal, acela: „hai fugiți, băi, de aici, fugiți”. Și am văzut cum a trimis-o, numai m-am mișcat doi pași la deal și am auzit: „trosc”. Lucrul acesta am văzut cum i-a zvârlit florile și copilul s-a dus în lucniță, dar când a tras numai eu eram mai la deal, dar sora mea mai mare decât mine cu 6 ani, apoi a văzut, a văzut cum

Q: Deci l-ați văzut pe el ce era, soldat era ?

A: El era jandarm la șeful de post.

Q: Jandarm în sat ?

A: Armata de acum era dusă de la noi, dacă în [19]41 asta a fost undeva. De acum ei se dusesse, dar acesta, jandarmul la șeful de post, cine știe de unde a aflat că iaca cum a scăpat fiica aceea, dacă nu ar fi împușcat avea să scape, avea să scape copilul acela.

Q: Și numele lui de familie era Soare, da ?

A: Da, numele de familie. Pe urmă l-au căutat, se vede că l-au găsit pe dânsul și l-au judecat pe dânsul.

Q: Și pe dânsul l-au judecat ?

A: Da. Da.

Q: Dar de unde știți că l-au judecat ?

A: S-a auzit de acum vorbă că l-a căutat, de aici au mai luat interviu de la oameni care și cum au văzut, ce au văzut.

Q: Dar el era din România sau era de pe loc ?

A: Din România era. Din România.

Q: Și deci l-ați văzut pe dânsul și pe fetiță ați văzut-o. Vă amintiți cum o cheamă pe fată sau nu știți ?

A: Pe fată iată nu îmi amintesc.

Q: Dar după ce ați auzit împușcătura, v-ați întors ca să vedeți ce a fost acolo ?

A: M-am întors. M-am întors înapoi. M-am întors și am văzut, am văzut-o cum mititica ședea acolo, acolo a rămas.

Q: Ați văzut corpul fetei ?

A: Da, da, da, am văzut.

Q: Dar când v-ați întors ?

A: D'apoi am fost la doi pași, numai am trecut la deal că ne alunga, ne alunga pe noi să nu privim și când am auzit, am venit repede înapoi, m-am întors și de acum ședea acolo de unde a luat lumea lut, apoi acolo ea, acolo a împușcat-o pe dânsa.

Q: Dar el mai era acolo sau deja plecase ?

A: El a împușcat-o și a plecat.

Q: Și nu era acoperită, nimic ?

A: Nimic nu era.

Q: Și nu știți mai departe ce s-a întâmplat cu corpul ei ?

A: Mai departe nu știu, că a luat-o cineva, a îngropat-o, iaca, de asta, mai departe, asta am văzut.

Q: Ați mai văzut și alte cazuri ?

A: A văzut un caz, tot la vale de mori, dar oleacă mai la vale, tot așa ne duceam, și asta a fost undeva tot la oleacă de vreme, că mulți evrei umblau fugari, umblau fugari într-o parte, alta, dar de moarte fiecare fuge. Și l-a căpătat pe dânsul, tot așa l-a luat, că nu era, și când l-a căpătat pe dânsul, l-a dus acolo în deal, în deal tot acolo la o lucniță să-l împuște. Dar un om din sat a luat armă de la, asta **Mârzacov Ivan**, a luat armă de la jandarmul acela și l-a împușcat el. El a dovedit să zică, acesta, familia lui era **Surdu**: „Vanea, Vanea, ce rău ți-am făcut eu ție ”. Atât a dovedit să zică și pe dânsul l-a împușcat.

Q: Dar cum îl chema ?

A: Pe dânsul, știu că îi zicea Surdu lui, Surdu. Și a șezut multă vreme trupul lui, ne uitam noi copiii, unde a intrat glonte era o gaură mică, dar i-a ieșit prin partea asta, prin spinare, era o gaură mare. Și multă vreme a stat el acolo, până când

Q: Dar unde era locul acolo unde l-a împușcat ?

A: Tot la mori în deal, dar oleacă mai la vale, la o lucniță unde luau oamenii lut.

Q: Și numai pe persoana asta Surdu care ați spus sau mai erau și alții când l-a omorât ?

A: Alți evrei nu erau, alți evrei nu erau, numai pe dânsul l-au adus atunci, numai pe dânsul l-au împușcat.

Q: Doar unul era. Și l-au adus doar Vanea acesta Mârzacov sau ?

A: Nu, jandarmul l-a adus. Dar de unde a aflat și Vanea Mârzacov, de unde și cum a venit și el, iaca nu știu de asta. Principalul, că știu că nu l-a împușcat jandarmul acela, dar l-a împușcat acesta, Vanea Mârzacov. Și acela l-a luat înapoi, nu s-a mai întors, l-au luat de acum când au venit

Q: Pe Mârzacov tot l-au judecat aveți în vedere ?

A: Da, l-au judecat și pe acela.

Q: Dar dumneavoastră cum de erați acolo alături de locul acesta ?

A: Tot cu vitele eram, tot pe acolo păștea vitele.

Q: Așa. Și ați văzut, dar jandarmul, același jandarm sau alt jandarm îl ducea ?

A: Tot același jandarm.

Q: Același Soare care ați spus ?

A: Da, același, același.

Q: Și, deci când a ajuns acolo, cum s-a întâmplat iată episodul de ?

A: L-a dus până acolo, a mers, i-a spus să stea pe loc și de acum acela, acesta, Mârzacov Ivan a luat de la dânsul pușca și l-a împușcat el, grația lumea de acolo.

Q: El singur l-a împușcat ?

A: Da, da, el singur a luat. Ce i-a trebuit lui să-l împuște ? Că tot una, că îl împușca acesta, nu avea să scape, ce i-a trebuit lui să facă asta ? De ce el și-a făcut rău cu mâna lui ?

Q: Dar cum credeți, pentru ce a făcut asta ?

A: Se auzea vorbă ci niște tutun, de la ce au avut ei acolo, iaca nu știu, că lumea înainte recolta tutun. Așa grăiau oamenii, dar precis eu nu știu ce a avut cu dânsul.

Q: Dar dumneavoastră cât de aproape erați acolo ?

A: Acolo tot undeva aproape, undeva să fi fost vreo 4, 5 metri, ne vâram aproape noi copiii.

Q: Și ați auzit personal, iaca, ce spunea Surdu, că ați spus că el îi zicea: „Vanea, ce rău ți-am făcut eu ?” ?

A: Da.

Q: Dumneavoastră ați auzit singur ?

A: Asta am auzit, asta am auzit: „Vanea, Vanea, ce rău ți-am făcut eu, Vanea ?” Atunci în timpul acela, trosc, a și chicat, săracul.

Q: Și Mârzacov nu a spus nimic, nu a spus nimic ?

A: Nu a spus nimic, l-a împușcat. L-a împușcat și gata. „Îți arăt eu ție”, asta s-a auzit, „îți arăt eu ție”.

Q: Dar groapă acolo era undeva ceva făcută pentru dânsul ?

A: Nu, nu, nu, nu săpa groapă la nimeni, nu, așa.

Q: Dar pe Mârzacov când l-au arestat pe urmă ?

A: Tot când au venit de acum, când au eliberat Moldova de acum rușii, Uniunea Sovietică, de acum atunci l-au arestat și l-au luat și l-au dus și înapoi nu s-a mai auzit de dânsul nimic.

Q: Au mai fost și alte cazuri când ați mai văzut ceva ?

A: Am văzut un caz, de acum era într-o duminică, un ofițer care a trăit în mahală aici la noi, **Israel**, un băietan așa de prin [19]26, [19]20., știu că mai mare ca mine, de prin [19]28 trebuie să fi fost. Și umbla fugar. Și cum era armata de acum română, pe semne de prin grădinile acelea de pe unde l-a căpătat și am văzut și pe acela cum l-au împușcat, și pe acela. Dar greu, sârmanul a murit, greu a murit. Îl împușca și sărea în sus ca când tai o găină, când așa, foarte greu, foarte greu a murit. De acum ofițerii aceia ziceau: „măi, ce nu moare, măi, ce nu moare, măi ?” Și tot trăgeau în el cu revolverul, pistolul. Au tras, vreo 13 focuri au tras și nu mai murea, numai curgea sânge pe nas și pe urechi și îl împușca în cap și nimic, el sărea, la fiecare împușcătură el sărea în sus. Așa de greu a murit, sârmanul. Și apoi a mai avut un frate **Zeilic**, ne duceam că aveam vie aici în deal și umbla târziu, de acum era frig. Zice: „Vanea, adu o bucățică de pâine, că nu am ce mânca”. Și apoi îi spuneam mamei, și mama îi dădea, îmi era jale de dânsii, și apoi mai târziu l-a căpătat și pe acela, l-a împușcat.

Q: Dar vă aduceți aminte numele lor de familie ?

A: Da. **Şaim.**

Q: Şaim ?

A: Da.

Q: Deci pe primul îl chema Israel ați spus ?

A: Israel și pe celălalt Zeilic, încă mai mare ca acesta.

Q: Dar Israel când l-a împuşcat când era asta, vă aduceți aminte ?

A: Îmi aduc aminte, îmi aduc aminte.

Q: Știți ce an era sau lună ?

A: Era într-o duminică țin minte și înseamnă că armata de la noi încă nu se dusesse, că erau încă ofițeri mulți, armata era multă, nu, încă nu se dusesse încolo, înspre Rusia încolo. Ce lună ? Să fi fost poate pe la sfârșitul lui iunie, poate așa ceva.

Q: Dar era vară afară ?

A: Vara era, cald era.

Q: Deci credeți că era [19]41 încă, 1941, dacă spuneți că armata încă nu s-a dus, când intrase.

A: Da, încă era armata, așa e, drept. Pe Zeilic tot anul acela, dar de acum târziu pe dânsul la căpătat, el s-a dus de acum undeva în pădure, dacă de aici chicase frunza de pe tufe, nu avea unde să se ascundă și s-a dus în pădure, și cică acolo l-a căpătat pe acela.

Q: Înseamnă că pe Zeilic toamna l-a prins dacă căzuse frunzele toate.

A: Da.

Q: Dar când ați văzut, când l-a împuşcat pe Israel Şaim, unde era, s-a întâmplat asta ?

A: Asta în marginea satului, erau de acum acolo niște case și o groapă mare săpată de fântână și nu au dovedit să sape și erau curpeni de bostani acolo, taman cum era drumul, în partea dreaptă. Am văzut cum s-a întâmplat lucrul acesta.

Q: Și câți români erau acolo ?

A: Doi ofițeri erau, ofițeri români, aceia trăgeau în el din pistol.

Q: Mai era altcineva în jur în afară de dâșii ?

A: Era multă lume în duminica aceea, multă lume era, era multă lume.

Q: Înseamnă că au văzut mai mulți toată asta ?

A: Da, da, da, a văzut multă lume, multă lume era, țin minte.

Q: Nu știți de unde a venit el și cum de era acolo ?

A: Nu știu cum era, că l-a adus cineva ori cum a venit el, nu știu.

Q: Ați văzut ce au făcut cu corpul lui după asta ?

A: Noi ne-am dus, ne-am împrăștiat și acolo a rămas, de acum după ce a murit. Dar pe urmă nu știu.

Q: Și despre Zeilic știți doar din auzite, nu ați văzut nimic ?

A: Ce ?

Q: Despre Zeilic.

A: Despre Zeilic numai din auzite, că l-au căpătat și l-au împușcat, dar nu am văzut când l-au împușcat pe dânsul.

Q: Au mai fost și alte cazuri când ați văzut ceva ?

A: Am văzut aici în deal pe amândoi, **Herșu cu femeia** lui, el era brutar, cocea pâine, mai în scurt, evreii au fost toți de folos pentru sat, erau tare buni oameni, și i-au împușcat pe amândoi, pe femeia sa și pe el. Și apoi nu știu cum că toamna tot târziu pe dâșii, pe unde au fost ei fugari, țin minte că de la primărie, că dacă noi aveam vie și pe unde curgea pârâul și de acum i-au scos de la primărie, că de acum venise un ordin că unde găsesc de ăștia, evreii morți, să-i îngroape. Și au ieșit de acolo și un pârâu care curgea apă și acolo i-au îngropat. Și când a plouat o ploaie mai mare și a curs, apoi i-au dus pe drumul acesta, iaca, de vale, i-au dus încolo, tocmai pe șes încolo i-au dus.

Q: Oasele aveți în vedere ?

A: Nu, trupurile lor, trupurile lor. I-au îngropat acolo, au tras oleacă de țărână, și când a venit apa i-a luat.

Q: Dar trupurile a cui ?

A: A lor, bărbatul cu femeia.

Q: Anume ăștia doi, Herșcu și cu soția, despre ăștia spuneți, da ?

A: Da, da, cazul acesta.

Q: Deci pe urmă pe dâșii ați văzut trupurile ieșite cu apa ?

A: Da, da, da.

Q: Dar pe dâșii unde i-au împușcat ?

A: I-au împușcat aici nu departe, nu departe aici în deal, de la cimitir apoi, unde e cimitirul iaca aici în deal.

Q: Și când i-au împușcat ?

A: D'apoi i-au împușcat ziua, tot... de unde i-au adus, cum i-au căpătat, iaca nu știu.

Q: Dar dumneavoastră cum de erați acolo și cum s-a întâmplat de ați văzut ?

A: Când i-au îngropat am văzut, când i-au îngropat erau vreo 2 oameni, i-au îngropat, am văzut că i-au dezbrăcat și cu pielea i-au, cu pielea goală i-au îngropat acolo, i-au pus unul peste altul, așa i-au fost.

Q: Dar cum i-au împușcat ați văzut sau nu ?

A: Când i-au împușcat pe dânșii nu am văzut.

Q: Deci înseamnă că ați văzut cum i-au îngropat.

A: Eu am văzut cum i-au îngropat, de acum era așa ordin de la primărie că să-i îngroape, să nu șadă, că rămâneau cadavrele acelea, fel de fel de, puteau să fie și boli, și una, și alta.

Q: Dar pe dânșii i-au îngropat în aceeași zi sau în altă zi ?

A: Nu, i-au îngropat taman în pârâul care curgea apa, și au tras oleacă de pământ, și iaca cum a fost. Și când a plouat, la oleacă de vreme a fost o ploaie mai mare și a venit apa mai mare, și i-a luat și i-a dus apa la vale.

Q: Dar în sensul că pe dânșii i-au îngropat deodată după ce i-au împușcat sau i-au lăsat în câmp deschis și pe urmă i-au îngropat ?

A: Nu, cumva a doua zi, a doua zi, că eu am văzut cadavrele acelea acolo și pe urmă a doua zi i-au îngropat.

Q: Ați văzut înseamnă că când ședeau cadavrele ?

A: Da, am văzut și a doua zi i-au îngropat.

Q: Și ați văzut și a doua zi cum îi îngropau ?

A: Cum i-au îngropat eu am văzut.

Q: Înseamnă că două zile i-ați văzut pe dânșii sau numai o singură zi ?

A: Ca astăzi i-am văzut după amiază și a doua zi până după masă i-au îngropat, așa vreo sutcă au șezut ei acolo.

Q: Și i-ați văzut și a doua zi când îi îngropau ?

A: Da, da, da, când îi îngropau pe dânșii am văzut.

Q: Dar cine i-au împușcat știți ?

A: Nu am văzut pe aceia cine i-au împușcat. Iaca nu știu. Poate tot jandarmul acela. Armata de acum nu era, pe aici era dusă de acum.

Q: Deci practic nu știți. Dar ați auzit oamenii ce spuneau din sat, cine i-au împușcat ?

A: Da, la vremea aceea lumea nici nu se interesa, dacă așa era de acum, care i-a împușcat, cine i-a împușcat, nu...

Q: Dar cam câți evrei trăiau până la război în sat ?

A: La noi în sat au trăit multe familii, undeva peste 40 de familii. Au fost multe familii. Peste 40 de familii.

Q: Și vă amintiți numele la o parte dintre evreii care trăiau în sat, cum îi chemau sau ?

A: Îmi amintesc așa de dânșii. Nu departe de noi este care v-am spus de băiețiiăștia, Șaim de acum era lemnar bun, pe urmă nu mai departe, la a doua casă, Galperin era, dugheană ținea.

Erau tare omenoși, tare buni, ajuta lumea când avea nevoie, pe datorie dădeau. Nu aveau oamenii bani și apoi le dădeau din produse una, alta, erau oameni buni.

Q: Dar cum se împăcau oamenii din sat cu dâșii ?

A: Se împăcau tare bine, tare bine, așa.

Q: Dar vă aduceți aminte dacă până la război în sat erau cuziști ?

A: Erau. Era partidul cuzist, liberal, a fost, a fost așa vreo câteva partide, dar ăștia în [19]40 apoi i-au luat și i-au luat noaptea, i-au luat noaptea și i-au dus. Și de acum în [19]41 nu s-a mai auzit nimic de dâșii, de acei oameni nu s-a mai auzit nimic. Noaptea, că acele familii au fost noaptea arestate, luate și duse.

Q: Dar vă amintiți ceva despre, nu știu, activitatea lor, despre cuziști, cum erau, ce făceau ?

A: Cum ? Îi obijduiau, **partidul cuzist** îi obijduia pe evrei. Când intra partidul cuzist la putere, apoi evreii săracii tremurau, vai de capul lor. Țin minte un episod că era, la noi în marginea satului era butce de astea făcute, căsuțe și veneau **jidani din Orhei** cu mărfuri, cu una, alta și apoi tot din Orhei au venit călări vreo 7, 8 îmi pare, călări pe cai, și cu niște bâculițe așa scurte legate așa la mână cu curelușe și i-au luat la bătut pe evrei aceia. Era mama cu surorile mele, treceam pe acolo, miercurea și duminica se făcea iarmaroc. Și au ieșit săracii de prin căsuțele acelea în care aveau harpă, au lepădat totul, i-au bătut rău, și-au bătut joc de dâșii. Am văzut așa lucru. ăștia în partidul lui Cuza care erau.

Q: Dar de unde știați că ăștia erau cuziști taman care au venit ?

A: Aveau zvastica aceea la mână, ei se purtau, da, se cunoștea de departe.

Q: Erau așa, purtau așa un fel de ?

A: Da, așa aveau niște cămeși albe și asta zvastica era la mână, a lor făcută pusă.

Q: Și îi băteau pe toți cine era acolo în piață, pe toți la rând ?

A: Nu, numai pe jidani i-au bătut, pe ăștialalți nu. Pe ăștialalți nu i-au bătut.

Q: Dar cu mărfurile la ăștia ce s-a întâmplat, la ăștia care vindeau ?

A: Ei vindeau oamenii binișor și ce nu dovedeau să vândă vindeau acasă la dughenele lor.

Q: Dar aveți cuziști, erau și din sat cuziști ?

A: Au fost. Au fost și de la noi din sat vreo câteva familii. Apoi pe aceia i-au luat noaptea, i-au luat în [19]40, i-au luat și i-au dus rușii.

Q: Vă amintiți cum erau familiile lor ?

A: **Toader Ontil** unul a fost, a fost, dar nu îi mai țin eu minte pe toți, dar au fost, au fost vreo câteva familii au fost. Știu Toader Ontil.

Q: Și i-au luat pe toți cu familia ?

A: Nu, bărbații numai i-au luat, bărbații numai i-au luat.

Q: Pe dâșșii aveți în vedere că în [19]40 i-au arestat sovieticii, dacă am înțeles eu corect ?

A: Da, da.

Q: Dar ce s-a întâmplat cu toată averea a evreilor din sat după ce i-au omorât deja pe dâșșii, dar cu toată averea lor ?

A: Cu averea lor, tot oamenii se duceau și luau tot ce aveau. Tot oamenii din sat de acolo, au rămas casele nimănui, pe urmă când s-au înființat colhozuri, casele care au fost mai bune au fost luate de alții. Au mai fost cazuri dacă au fost dacă pe bărbat l-a luat în armată și s-a întors, de acum el a fost stăpân. Dar așa, au luat oamenii.

Q: După război au venit evrei înapoi aici în sat dintre ăștia, au mai rămas săteni evrei ?

A: Care au mai fost în viață, iaca, de exemplu **Grinberg**, unul, a fost cu familie cu tot dus prin **Kazahstan** și povestea el acolo.

Q: Evacuat ?

A: Da. Au mai fost familii. A dovedit înainte de a venit armata de acum română, au dovedit și s-au dus. Aceia nu au dovedit, de acum știau că războiul e început, dacă ăștia nu au dovedit, i-au căpătat și i-au împușcat. Dar care s-a dus mai înainte, apoi s-a întors înapoi. S-au întors oamenii înapoi, au fost de la noi din sat, au fost familii. Cu tot cu copii, cu totul au venit înapoi.

Q: În afară de evrei mai omorau și pe alții sau numai pe dâșșii în timpul războiului ?

A: În timpul războiului dacă era comunist, consomolist, apoi și pe aceia, mergeau și aceia la împușcat.

Q: Cunoașteți careva cazuri și despre ăștia ?

A: La noi nu au fost, numai în partidele astea de, numai au fost, dar comuniști, consomoliști încă nu erau. Că puțin a fost sub sovietici, Moldova a trăit. A fost în [19]40 a venit și apoi în [19]41 s-a pornit războiul.

Q: Dar pe ăștia care erau nu știu președinte de colhoz sau care aveau alte funcții, pe ăștia nu i-au arestat ?

A: Păi încă nu fusese colhozul, de acum dincolo de Nistru apoi la dâșșii a fost, pe acolo cică au împușcat pe mulți, dar noi în partea asta am trăit cu românii.

Q: Și în [19]41 nu era, nu au dovedit să facă ?

A: Nu, de acum după, în [19]47 primul colhoz de acum în toamnă, în [19]47 la noi s-a înființat colhozul, și în [19]49 al doilea colhoz a fost, dar la noi colhozul nu fusese, de acum după război, după ce s-a terminat războiul.

Q: Deci practic nu au arestat pe nimeni în afară de evrei în sat ?

A: Așa nu.

Q: Dar țigani ați avut în sat ?

A: Am avut țigani.

Q: Și cu dânșii s-a întâmplat ceva ?

A: **Țiganii** tot atunci în timpul acela i-au luat, și nu am văzut să-i împuște pe dânșii, dar i-au luat, i-au luat și îi ducea, zicea că-i duce la **Bug** nu știu pe unde.

Q: Dar ați văzut cum îi duceau pe dânșii ?

A: Da, care familii de țigani apoi îi luau, îi luai și îi mânau, îi duceau.

Q: Dar când ați văzut ?

A: Tot când armata a venit, în [19]41.

Q: Povestiți-ne ce ați văzut.

A: Am văzut așa caz, că ei aveau corturi în vremea aceea, ieșeau cu corturile, mergeau cu corturile, se duceau, erau mai mulți, nu numai din satul nostru de aici, dar veneau mai mulți și apoi cu totul îi ducea, dar ce a făcut cu dânșii nu știu, iaca nu știu.

Q: Dar când i-ați văzut, unde i-ați văzut pe dânșii cu corturile ?

A: La drumul principal, aici mergeau ei, că i-au dus mai departe, i-au dus mai departe pe dânșii.

Q: Îi duceau în coloană sau cum îi duceau ?

A: Le dădea voie și cu cortul care îl aveau, cu copiii ce era, și care nu avea corturi, că trăia dintre ei care nu avea corturi, dar de astea pe căruță corturile lor erau, acolo se nășteau, acolo creșteau, acolo nunțile le petreceau, ce mai aveau ei. Și îi ducea și venea: „Unde vă duceți, mă?”, „Domnu Anton”, domnul Anton îl numea pe Regele Mihai, că era atunci, acesta... mareșalul Ion Antonescu, „Domnul Anton și copilul fără minte”, copilul fără minte era Regele Mihai, „iaca ne-a strămutat gospodăria, vedeți ce gospodărie frumoasă și acum ne ducem”, că ei glumeți țiganii erau, de acum ei vedeau că îi mână în altă parte, dar lor ce, ce au lăsat acasă. „Iaca ne-au strămutat gospodăriile și ne duce, dar unde ne duce nu știm”. Așa că din România ei au trecut Prutul și i-au dus, dar unde i-au dus...

Q: Înseamnă că ăștia erau țigani din România care i-ați văzut ?

A: Și din România și de la noi din Basarabia de aici.

Q: Și erau și din Basarabia ?

A: Da, basarabeni țigani.

Q: Dar pe ăștia de la voi din sat nu i-au dus ?

A: Poftim ?

Q: Din sat nu ?

A: I-au luat, i-au luat, care au fost familii aici, dar țigani nu am avut noi așa mulți.

Q: Dar cam câte familii ați avut ?

A: 2, 3 familii să fi fost, nu mai țin eu minte. Ei nu ședeau într-un loc, ei nu ședeau, dacă erau ei umblau cu cortul, când erau aici, când veneau. Veneau șatra țigănească, când veneau, acum lumea se ducea: secere ori cosoare, una, alta, cosorele din astea făceau, dar ei într-un loc, nu, nu erau trăitori într-un loc. Ei umblau dintr-un loc în altul.

Q: Dar atunci cine îi ducea pe dânșii, că ați spus că ei spuneau că... ?

A: Coloana care era, se vede că de acolo din România mai mulți s-au găsit, tot armata îi ducea.

Q: Armata care ?

A: Armata română, română.

Q: Dar cât de mare era grupul acesta de țigani pe care îi duceau ?

A: Mărișor, cam precis nu pot să spun, dar era mărișor, știu că era coloana lor departe și din urmă tot mergeau și mergeau.

Q: Aveți idee cam câte căruțe sau ?

A: Nu pot să vă spun precis, că erau mulți.

Q: Ați văzut o singură dată sau ați văzut de mai multe ori ?

A: Dar ei tot au trecut mai multe zile. Mai multe zile tot treceau, treceau pe drumul acesta.

Q: Cam câte zile ați văzut ?

A: Cam 3 zile așa s-au ținut de trecut.

Q: Și de fiecare dată știați cam de unde erau țiganii aproximativ ? Știați dacă erau din Basarabia sau erau din România ?

A: Dar ei nu erau trăitori într-un loc și ei se duceau și granițele pentru dânșii erau deschise. Ei Umblau dintr-o parte în alta. Când a fost Hrușciiov la conducere, atunci i-au oprit pe țigani, că le-au dat case, una, alta, dar ei până atunci nu aveau lege să trăiască într-un loc, ei se duceau și nu-i oprea nimeni. Iaca cum era la dânșii, iaca cum a fost.

Q: Am înțeles.

A: Chiar la noi care au fost în sat, apoi le-au dat case, țin minte că le-au dat case, le-au dat ajutor să trăiască, și apoi i-au pus pe

Q: Dar peăștia din sat ați văzut când i-au luat ?

A: Dar așa din sat, poate în timpul acela au fost cu șatrele lor duși în altă parte, că puținii au fost la noi.

Q: Nu știți exact ce s-a întâmplat cu dânșii ?

A: Nu, nu știu exact.

Q: Ați văzut cumva pe urmă cum țigani se întorceau de unde au fost duși sau numai când se duceau ?

A: Țin minte când era Uniunea Sovietică de acum la vreo câteva familii le-au dat case aici, asta știu.

Q: Au fost alte cazuri despre care vă amintiți când oamenii au fost omorâți sau aplicată violență împotriva lor, ați văzut ceva, vă mai amintiți alte cazuri ?

A: Alte cazuri ? Așa

Q: Dacă nu, vă mulțumim foarte mult și o să încheiem aici.

A: Poftim. Poftim.

Q: Noi am avut o mică pauză și dumneavoastră v-ați amintit numele evreului care a fost omorât. Vreți să ne spuneți numele ?

A: Dudel Brat.

Q: Deci așa îl chema pe dânsul ?

A: Dudel Brat pe dânsul l-a chemat.

Q: Și v-ați amintit și o istorie, ași vrut să ne spuneți o istorie ce era legată de dânsul ?

A: El a avut un frate, Dudel Brat, și a lucrat în raionul Strășeni chirurg, un chirurg foarte bun, și s-a dus un om, tot Mârzacov de la noi din sat, și când a auzit că-i din Codreanca, Mârzacov Ivan, a crezut că e acela care l-a împușcat pe fratele lui și de acum pe dânsul cum iaca, așa și așa l-ai împușcat pe fratele meu. „Nu eu, iaca, s-a dovedit.” El nu credea, a sunat aici la..., s-a interesat, dar acela nu era venit, dar el a crezut că acesta. De acum el știa, fratele lui, cine l-a ucis pe.... acesta care lucra chirurg. El știa.

Q: Și deci pur și simplu a crezut că e persoana

A: Da, că e acela care l-a ucis pe fratele lui.

Q: Bine. Vă mulțumesc foarte mult.

A: Poftim.